

Sähköisten aineistojen saavutettavuus

Alustus, Lounais-Suomen kirjastopäivät
Miia Kirsi, Saavutettavuuskirjasto Celia

Saavutettavuus tiiviisti

- Saavutettavat sisällöt ovat vaivattomasti kaikenlaisten ihmisten käytössä riippumatta mahdollisista vammoista ja rajoitteista.
- Sisällöt ovat mahdollisimman selkeitä ja ymmärrettäviä.
- Sisällöt ovat teknisesti toimivia erilaisilla laitteilla ja myös apuvälineiden tai apuvälineohjelmien kanssa.
- Niitä voi mukauttaa omiin tarpeisiin soveltuviksi:
 - Teksti puheeksi -toiminto, suurentaminen, värien ja kontrastien muokkaaminen
- Saavutettavuus voidaan tarkemmin jakaa esim. tekniseen ja kognitiiviseen saavutettavuuteen.
- Säädelään myös laissa (tekninen painotus).

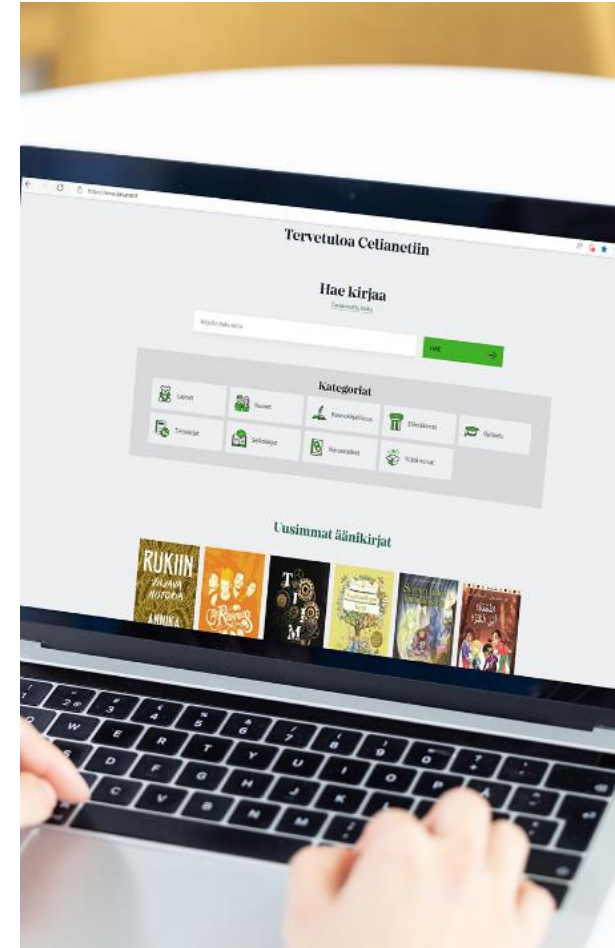
Millaiset aineistot ovat saavutettavia?

- Viime kädessä saavutettavuus riippuu käyttäjästä: mikä on saavutettavaa yhdelle, ei välttämättä ole sitä toiselle.
 - Yksilölliset tarpeet, edellytykset ja kokemukset, käytössä olevat laitteet ja niiden käyttöosaaminen jne.
- Osa tarvitsee teknistä saavutettavuutta, esim. sitä, että palvelut toimivat ruudunlukuohjelman kanssa, osa etenkin sitä, että sisällöt ovat selkeäkielisiä ja ymmärrettäviä, osa kumpaakin.
- Selkeän kielen käyttäminen ja teknisten vaatimusten noudattaminen takaa yleensä riittävän hyvän lopputuloksen.

Saavutettavuuden sääntely

- **Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta**, tutummin digipalvelulaki, velvoittaa julkisen sektorin toimijoita huolehtimaan, että verkkopalvelut sisältöineen täyttävät saavutettavuusvaatimukset.
 - Esim. kirjaston verkkopalvelu sekä kirjaston sinne itse tuottamat sisällöt: esim. tekstit, kuvat, ohjevideot.
- Saavutettavuussääntely lisääntyy, kun 28.6.2025 astuvat voimaan EU:n esteettömyysdirektiivin vaatimukset.
 - Vaatimuksia mm. päätelaitteille, verkkokaupalle, sähkökirjoille ja lukulaitteille.
 - Sisällytetty mm. digipalvelulakiin.
- Taustalla kansainvälisiä standardeja ja ohjeistuksia.

Millaisia uudet vaatimukset sähkökirjoille sitten ovat?

- Vaatimukset koskevat tekstistä (ja kuvista) tai tekstin ja äänen yhdistelmästä koostuvia sähköisiä kirjoja.
- Lain näkökulmasta palvelu: lukeminen vaatii teknistä ohjelmaa tai sovellusta, joka toistaa sisällön.
- Vaatimukset hyvin samantapaisia kuin verkkopalveluihin kohdistuvat vaatimukset:
 - Mm. sisältöä voi mukauttaa tarpeiden mukaan, siinä voi navigoida joustavalla tavalla, ei-saavutettaville sisällöille annetaan vaihtoehtoinen esittämistapa, sisällöt toimivat avustavan teknologian kanssa.
- Osa vaatimuksista kohdistuu itse kirjatiedostoihin, osa niiden lukemiseen käytettäviin ohjelmiin.
- Vaatimus saavutettavuusmetatiedon välittämisestä koskee myös palveluntarjoajia.
- Lue lisää esim. [Julkaise kaikille: lain vaatimukset e-kirjoille](#)

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta, 10 c §
"sähkökirjoina tarjottavien digitaalisten palvelujen on oltava saavutettavia siten, että niitä voidaan käsitellä, lukea ja käyttää ja niissä voidaan navigoida"

Koko ”lukemisen palveluketju” saavutettavaksi

- Jotta aineistojen todellinen saavutettavuus toteutuisi, koko lukemisen polun toimijoiden on hoidettava oma osuutensa.
- **Kustantaja** huolehtii, että itse sähköinen kirjatiedosto (esim. epub-formaatissa) täyttää sille asetetut vaatimukset.
- **Kustantaja ja jakelija** varmistaa, että kirjasta on tarjolla asianmukaista ja oikeaa metatietoa sen saavutettavuusominaisuuksista.
- **Kirjaston verkkopalvelu** on saavutettava: asiakas voi esimerkiksi hakea kirjaa, suodattaa hakutuloksia tai etsiä tietoa kirjan saavutettavuudesta.
- **Lainaaminen ja lukeminen** on toteutettu saavutettavasti: esim. lukemiseen käytetty sovellus tukee laajasti e-kirjojen saavutettavuusominaisuuksia.
- Parhaassa tapauksessa tarjolla on myös tukea ja neuvontaa.

Kirjastolaisen ja kirjaston asiakkaan näkökulma: pohdittavaksi

- Saavutettavuusmetatietoa ei vielä tarjota: vaikea saada etukäteen tietoa, onko kirja asiakkaan tarpeisiin soveltuva.
- Miten asiakkaan kanssa voisi varmistua sähköisen aineiston soveltuvuudesta? Onko kustantajien tarjoama tieto luotettavaa?
- Millä tolalla on oma verkkopalvelu, esim. haku ja suodatus? Toimiiko sähköisten aineistojen lukusovellus esim. ruudunlukuohjelmilla?
- Neuvonta ja tuki: millaista osaamista sähköisiin aineistoihin liittyen tarvittaisiin lisää?

Kiitos!

www.celia.fi

Miia Kirsi
Saavutettavuusasiantuntija
saavutettavuus@celia.fi

18.4.2023

